

PONIEWAŻ (1336) *cn*

ponieważ (1332), **poniewadz** (4), [**poniewadź**]; ponieważ : ponieważ *BielKron* (22:3), *Calep* (3:1).

-o- (108), -ó- (1); -o- : -ó- *KochPieś* (1:1); e jasne, a pochylone (w tym 2 r. błędne znakowanie).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI (jeden z niżej notowanych przykładów) i XIX w.

1. Wprowadza zdanie przyczynowe: *bo, gdyż; cum Vulg, PolAnt, Modrz, JanStat; quoniam PolAnt, Vulg, Calep, Cn; quandoquidem Mącz, Modrz, Calep, Cn; siquidem PolAnt, Modrz, Calep, Cn; enim, nam, quia, quod PolAnt, Modrz, Vulg; postquam Leop, JanStat; quando Modrz, Cn; quatenus PolAnt, Cn; qui PolAnt, Modrz; quippe Calep, Cn; eo quod, pro quod, pro eo quod, propter quod, quam PolAnt; cum quidem, simul Modrz; etenim, in quo, ex quo, quoniam quid, quoniam quidem, si, solummodo Vulg; quatinus Cn* (1190) : Quandoquidem coniunctio causalis, Gdyż/ Gdyżwięc nie którzy z Czeskiego mówią ponieważ. *Mącz* 338a; Quandoquidem uxor ducenda est, Gdyżwięc albo Ponieważ mam żonę poyąc. *Mącz* 338a; Quippe – Poniewadz, zwłafzce. *Calep* [890]a; Siquidem – Ponieważ, gdziz. *Calep* 984a, 885b, 891a.

a. *Zdanie przyczynowe w postpozycji* (765) : Wszakże nie dziw że tznoliwi byli/ Bo fie z dobre matky narodzili: [...] Ale o tym może mowitz mało/ Wszak fie to nam iawnie okazało: Ponieważ świętego z tego rodu [*Jagiellonów*] mamy *KlerPow* 3; *FalZioł* +2v; tho czo sye dzyalo za przodkow nalfzych #y zachowane# wyednołczy wyary y kołczyola swyanthego bylo wzyfthko dobrze y chwalebnye, ponyewasz wyełkymy czudy wludzyech fwyanthych tho sye okazowało *LibLeg* 8/133; Izelzh opowedyzyl smycerz Pyotra Voyewodi oycza pana thego. ye⁸⁰ Kro. mcz zalowacz thego raczi. ponyewalch bil panem chrzełczyyanfkyem. *LibLeg* 11/163, 7/103v, 8/133v, 56, 136v, 158v (12); Browarze Iana Grendą ífa w Czechu vpominali abi Luciey malzoncze Barthofcha Glinyarza dall pokoy ponyewalch pewna wyadomołcz yefth ze ona ma mąza *LibMal* 1554/193v, 1546/110v; *KromRozm I* M4v; Bifkup prołł go aby [...] z nimi połpołu páciérz mowił/ poniewalcz ie⁸⁰ niemoc/ modlitwy lekarłtwa potrebuie [!]. *MurzHist* I4, M2, R3v; Wełcie mé iarzmo na šíę/ a vczciełię odemnie zełciem (*marg*) poniewalczem (–) ía cíchyiełt i pokorného íerca *MurzNT Matth* 11/29, k. 96, *Luc* 1/17; Bo bog inego bogá nad íobą nyema/ áni może myeł: Ponyewalcz fye przez to flowo/ Bog/ rzecz nawyłłłfa/ á od ktorey wlyłłtkye ine pochodzą/ záchowáne y rządzone bywáya/ rozumye. *KromRozm II* r3v, gv, n, í4, í4v, t3, x; *KromRozm III* C5v, D3, E2, E6v, F2v (10); Sprawiedliwość aby wždy była niegdy dokonana, ponieważ Pan Bog się tym obraża, gdy się sprawiedliwość nie dzieje. *Diar* 91; *MrowPieś* A4; *GroicPorz* q2, dd3v, ee3v, kk2; Alełby to był íełtze máły dowod/ poniewalczes tego flowem Bozym niedowiołł. *KrowObr* 16v; Aleł ia przed íię temu niewierzeł/ ábył tak/ íako pífelz/ o Młzey thrzymáć miał/ poniewalczes máło nízey opák nápił *KrowObr* 187v, A3v, B, 2, 24v, 42 (29); Odpowiedział Krolowi miffibozeth/ Bá y wlyłłtko chceli niech wełmie/ poniewalcz fie wzdám wrocił w pokoiu Krol pan moy do domu íwego. *Leop 2.Reg* 19/30, *Deut* 17/16, *Ps* 50/6; *OrzRozm* H3v; Tákiel fie teł y nam plág trzebá obáwáć/ poniewalcz teł y v nas tákiel grzechow dofył fie náyduie *BielKron* 91v, 107v, 109v, 127, 146, 189 (24); A niemamy íię namniey tego bał/ yzełmy ínadź krotko żyli: [...] Poniewalcz wkaždy wiek y czas možeme co znamienitego a wiecznego czynił. *KwiatKsiqz* M4v, A3v, A4v, B2v, D4v, G, K; *SarnUzn* B8v, E3, E3v, E5v, E6 (14); *SienLek* a3v, 175,

Yyyv; látho czterdzieŝne y dziewięte/ (ktore ŝye ŝkłada z lat po ŝiedmi kroć ŝiedmi) czyni człowieká dołkonálego wieku: poniewaŝ ná ten czás y moc w łobie iełzce dobrá czuie/ y rozum mu práwie kwitnieie *LeovPrzep* Iv, b2v, E4, F2, I4; Dziwno mi (rzekł tu pan Boiánowłki ze łmiechem) iz W.M. białyngłowam nie kaŝełz ná Syiem być poŝełkinámi/ [...] poniewaŝ ták wielkie á głowne cnoty w nich ŝie náydowác/ [...] máią. *GórnDworz* X4v, S8v, Y3, Zv, Cc8v, Ddv (9); A mam zá to/ ŝe to piłánié moie W.M. ŝye będıe podobác: poniewaŝ iełt rzecz nowa/ á w iezyku náłzym przedtym nieŝłychána. *GrzepGeom* B3v, E3v, G [2 r.], G3v, G4v, H4v; Kto tedy wátpi o miłofierdziu Pániłkim/ próžno grzechy poznał/ poniewaŝ nie zna lekártwá/ ktorymby ony grzechy miał zgłádzić. *RejPosWiecz*³ 98, 96v, 99; *BiałKat* 76; *GrzegŚm* 61; Szeroko S. Ewángeliłtá Pániá Chriłtułowego Národzenia Hiłtoryá opiłal/ o ktorey nam tu wiele mowić niełrzebá/ poniewaŝ iá Pleban łobie przečytáć moŝe. *KuczbKat* 35, 45, 95, 100, 120, 130 (23); A chcę, aby Trojanie i Grecy w pokoju Rozełzli ŝię, poniewaŝ siła cierpiá w boju Prze mą zwadę *KochMon* 22; Abychmy ŝie ŝpráwiedliwemi nieczynili przed Bogiem: poniewaŝ on zna ferce náłze. *WujJud* 105, a8v, bv, 7, 37, 39 (68); *WujJudConf* 181v, 188; ále rzeczy dobrej zá złá ołádzác/ niech ŝię káŝdy ołtrzega/ poniewaŝ nápiłano. Biáda (tym) ktorzy názywáiá złem dobre á dobrem złe. *BudBib* c3v; Y rzekł Náthán do Dawidá/ włzjtko co w ferce twoim czyń poniewaŝ Bog łtobá. *BudBib* 1.Par 17/2; Bo nie wie co ma być poniewaŝ iako co będıe kto mu oznaymił? *BudBib* *Eccle* 8/7, bv, c, c2v, I 6a marg, *Gen* 29/21 (49); *BudBibKaw* A2v; *Strum* D4; O czym [o *zasługach Jana Kiszki*] ia ná ten czás więcey mowić nie chcę/ poniewaŝ nie Pániłrik piłzę. To tylko mowię/ poniewaŝ ten moy nowy Nowego tełtámentu przekłád/ z teyŝe nowey W. mći Drukarnie nowo wychodzi *BudNT przedm* a5; nielza Greckich kłiáŝ z Láciłłkich nápráwowác/ poniewaŝ y w nich łá fałłze *BudNT przedm* c6v; Czyli Iudom Bog tylko? Aza y nie narodom? Iłście y narodom. Poniewaŝ ieden Bog/ ktory włspráwiedliwi obrzezánie w wiary/ á napłetek przez wiárę. *BudNT Rom* 3/30, *przedm* a3, a4, b4, c2 [2 r.], *Matth* 18/32 (19); *StryjWjaz* C4; [*Paweł broni wiernym obrzezania*] bo im to nie náleŝy: poniewaŝ leplłzego y zacnieylłzego obrzezániá/ ktore nie rękómá bywa/ w Chriłtułie dołtáli *CzechRozm* 77; A iż Bog łam iełt Pániem ná niebie y ná ŝiemi/ o tym wátpiwołści niemáłz/ poniewaŝ on łam tego włzyłłkiego iełt Stworzyćielem/ Pániem/ y Sprawcą. Lecŝ wáłz Iezus/ iż iełt człowiekiem/ tedy Pániem niebá być nie moŝe/ poniewaŝ go nie łtworzył. *CzechRozm* 123; łłuchayćie prółzę domu Dawidow (iáłkoby rzekł poniewaŝ Krol łłuchác nie chce) *CzechRozm* 131v, 9, 10v, 12, 15, 16v [2 r.] (106); *KarnNap* B3v, E, Gv; Ale iuŝ temu niech będıe koniec/ poniewáŝem o tem ná inłzem mieylcu łzyrzey piłal. *ModrzBaz* 30v; Boć iednáł włzyłcy ludŝie máią ŝię z iáłkiewłkowieł wolnołci wefelić: poniewaŝ włzyłcy ná wyobráŝenie Boŝe łtworzeni łá *ModrzBaz* 88v, 1v, 4, 7v, 11, 11v (34); zchęciá to ná náłz iezyk włáłnie przełožę: Poniewaŝ te kłięgi náywięcey dla tych co Láciłłkiego nieumieią ná ŝwiát wypułzczamy. *ModrzBazBud* πv; Iáłna rzecz iełt iż ŝię w Piłtrze zámykáli włzyłcy. Bo modłác ŝię zá Piłotrá/ za [!] włzyłki ŝię modlił. Poniewaŝ w przełožonym lud ŝię gáni ábo chwáli *SkarJedn* 71; Nie dziwuię ŝię/ iłz ták mocno łtoiłz/ przełławna Stolicó Rzymłka: poniewaŝ twoie fundámenty ták drogá Kwiá we krwi baránká oładzone łá. *SkarJedn* 395, 14, 15, 34, 43, 57 (21); *KochOdpr* C2, C3v; *Oczko* A4, 13, 23, 27, 27v, 28v, 39v; Niechayŝe nam ná potym łtrách nie panuie/ Poniewaŝ ták wielmoŝny pan o nas czuie *KochPs* 189; Czyń ochotnie ŝwiétá wolá iego/ poniewaŝ łynowłkie ferce/ w łane w cię iełt *Skarŝyw* 2, 3 [2 r.], 13, 29, 35, 57

(27); *ZapKościer* 1579/78v; Tedy też [historija] flufznie záloženia nagruntownieyřzego fundamentu potrzebuie/ poniewař oná ieřt naprzod wfzelkiey dawnořci kluczem/ náuczycielką/ wiadomořci y wiary o Bogu/ y Miřtrzińią nauk wyzwolonych *StryjKron* A, 6, 31, 59, 76, 170 (14): Kto zář miłořci tey od Bogá rozkazáney nie ma/ ten też y Bogá lámeęo miłowác nie moęe/ y Bogá w nim niemářz (1.Ian.4.v 20.) poniewař Bog ieřt miłořć *CzechEp* 17; iřz Papieř Rzymřki/ ieřt tym Antychriřtem/ poniewař koniec vczyniwřzy Rzymřkiey oney monárchiey/ ábo pánowániu Ceřářzow řtárych/ on řtoliceę ich opánowař *CzechEp* 356, *3v, 16, 21, 32, 50 (57); *CzechEpPORz* **2; A [Jezus] máiać tę zupeřnořć ducha ř. inřzym vdřzielác y vřycřáć moęe/ poniewař z zupeřnořci iego/ wřzyřcy czyřpamy *NiemObr* 102, 25, 30, 53 [2 r.], 60, 76 (20); Táęe y Zwinglius vćzy: że fię P. Chryřtus w mądrořci popráwiař/ poniewař wedľa náturey człowieczey ieřt *finitus ReszPrz* 81, 7, 60, 62, 76, 87; *ReszHoz* 140; *ReszList* 192; *WerGořć* 232 [2 r.], 251, 266; *KochPieř* 2; A ták y ty bądř pewien moiéy powolnořci/ Poniewař zem ia doznař twoiéy vprzęymořci. *PudřFr* 47; *ArtKanc* N12; *GórnRozm* Cv; *ActReg* 147, 149, 160; *Phil* C4, H2, R2, R3; *KochCz* A4v; Nie przymiěřem tedy ono Króla Władyřłáwá byřo: náwet nic podobnéęo do przymiěřza nie miářo: poniewař Amurath wiary nie řtrzymař řwoiéy *OrzJan* 119, 44, 67, 91, 111; *LatHar* 3; *KořakCath* A3v; Owřzem y Pogánow [jest Bog]. poniewař ieden ieřt Bog *WujNT Rom* 3/30; Lecz wy nie ieřteřcie w cíele/ ále w duchu: wřzáęe ielli (*marg*) ábo, poniewař. G. (-) Duch Boży w was mieřzka. *WujNT Rom* 8/9, *przedm* 10, 18, 19, 22, s. 9 (60); *WysKaz*)?(2v, 3, 5, 8, 10 (16); *JanNKar* E2; *JanNKarKoch* F3; A Wřzáęóę y řtroná pozywáiaća pokázuiác dowody/ moęe mieć diláćią. Poniewař táka wolnořć téę ieřt pozwolóná řtronie pozwánéy. *SarnStat* 765, 4, 18, 305, 406, 407 (10); *SiebRozmysř* K4; Niechayęe iuę ták będřie, poniewař do tego Wiedřieřz mię, y rozřádek táki o tym czyniř. *CiekPotr* 86; *CzahTr* E; Lecz niewiem becęką piwá/ ielli fię vgářęę. Poniewař mi brzuch zřáćniař/ mięękuchny iák kępká *PaxLiz* E3v, C, E3; [Erazm]język K2v, M8v, N; *AktaSynod* I 333; *Kaz* 35].

Pořáćzenia: »dlatego (teę) ... poniewař« (3): *KrowObr* 40; *WujJudConf* 3v; ále przyczynę wyraża/ iřz to dla tego czyni/ poniewař miećzá krwáwego/ w ręce bráć/ y przeciwko nam go vřzywác/ ie^g řtanowi duchowne^{mv} (iáko on piřze) nie przyřtoi *NiemObr* 19.

»poniewař ... poniewař (jeszcze)« (2): [Chryřtus nie jest człowiekiem prawdziwym gdyř] grzechu nigdy řadnego niepopęřniř: áni teę náleřżiona byřá zdrada w vřřtách iego: ktora řie częřto we wřzyřřkich inřzych náyduie: poniewař káędy człowiek kłámćá ieřt. [...] Poniewař ieřzće/ ieřliby kto řmiař to o łobie mowić/ [...] żeby grzechu niemiař: lámeęo řiebie tákowy káędy zwodři *CzechRozm* 210; Nie przyřięęayćie koniecznie/ áni ná niebo/ poniewař řtolicá ieřt Boęa: áni ná ziemię/ poniewař ieřt podnoękiem nog iego [Vulg *Matth* 5/34-35] *CzechEp* 171.

»poniewař ... poniewař ... bo« (1): O zlutuyęe řie W.K. zacnořć á vlećz to chore ciálo/ ktoreęo řam głową raczyřz być: [...] Poniewař W.K. zacnořć thym poddánym řwym řářkę á miłořć okázuielř. Poniewař W.K. zacnořć Polakom dobrze chćieć/ dobrze řycęyřz. Bo W.K. zacnořć nie kroluielř narodowi Polřkiemu przez moc miećzá. *LeszczRzecz* A5v.

»poniewař że, iřz« = *enim, ex quo, siquidem* Vulg (12:5): *LibLeg* 11/9v, 57, 57v; [Aleksander] zmyřřiřł łobye żeby myář być řynem Iowiřłá [...] Bo gdy byř ták czyřřtem á záwořánym Rycerzem/ bářzo by to byřo nyextářtownye/ áby go bękártem myano przeżywác/ poniewař iřz niepořpolitym

człowiekiem zawždy fye pokazował. *GliczKsiąż* B6v, C4v, D4v; Ieſlibyście odſtąpili Páná/ á ſłużyli bogom cudzym/ obroći fie y vtrapi was/ y wywroći/ ponieważ że [*postquam*] wam vczyńił dobrze. *Leop Ios* 24/20, *3.Esdr* 2/29, *4.Esdr* 12/9, *Mal* 3/15; *SienLek* 107; *Strum* M; *SarnStat* 78, 89, 104, 335; Woytowie/ Ráycy/ ławnicy/ *et id genus* wżycy/ niechayby teź zaráz po elekcyách ſwoich/ pewne á znoſne pámiętne/ do tegoź ſkárbu Rzeczypoſp: dawáli/ ponieważ że z niey y z wrzędow ſwych pewne teź pożytki y queſty miewáią. *VotSzl* D3v.

b. Zdanie przyczynowe w antepozycji (330) : Ale ponieważ iako ten tho ſwiat widzimy: mienić fie muſi. Tako y pod czałem zaczná rzecz gdy w poſpolitość przidzie: wniedbałość przichodzi *FalZiołUng* V 119; ponyewałł pod Choczimym dnyeſtr rzeka yesth poſpolitha Coronye polſkiey y zyemye Moldawſkiey, niechby theſz przevoſz bil poſpolithy *LibLeg* 6/157, 10/152, 11/10; Poniewáżem przez ty lata/ o niektorych articulach wiary/ przeciwko prawyi wierze trzymał/ nie taię tego/ zem wiele przeciw Biſkupowi Rzymſkiemu mowił *MurzHist* N2; A ponyewaź my będąc ſynmi bożymi/ yednák nye yeſteſmy bogi/ temże obyczáyem o pánye Kryſtuſye kácerz będzie rozumyał *KromRozm II* r3v, i2v; *KromRozm III* B6, E4; *GroicPorz* n4; *KrowObr* 232v; *HistRzym* 20; Bo ponieważ Bog ieſt Duch/ niemożemy w nim nie ćieſnego rozumieć. *KuczbKat* 55, 185, 335; *WujJud* 42, 51, 91v, 205v; Poniewaź ludzie zarázliwi kroleſtwo oycow moich poſiedli/ wymyſliłem toſz Kroleſtwo ſobie ofwobodzić *BudBib* 1.*Mach* 15/3, *3.Reg* 11/11, *Ier* 29/25, *Ez* 26/2, *ludith* 9/12[16]; *Strum* H4; *CzechRozm* 3, 98, 176v; wżákże poniewáżem iuź dwa ſpoſoby vkazał/ wyłożę y ten trzeći *ModrzBaz* 121v, 75, 139, 140; *SkarJedn* 55, 100, 161 [2 r.], 272, 317, 340; poniewaź raz vmrzeć: vmieraymyſz ták docześnie/ ábyſmy żyć wiecznie mogli. *SkarŻyw* 207, 3, 207; *MWilkHist* F3v, Gv; poniewaź y iáie bez ptaká y ptak bęz [!] iáíá rodzić fie nie może/ [...] potwierdzili [*sumimozgowie, tj. mędracy*] ſwiat y wżelkie ſтворzenia/ być bez początku/ y wieczno trwáły. *StryjKron* 1, 386, 427, 542, 672; Iź poniewaź on będąc w kſzałćie Bożym/ nie wynoſił ſię/ ále był pokornym/ ćichym y vprzeymym/ áby go w tym y oni bez poſwarkow náſładowáli. *CzechEp* 316, 82, 363; Poniewaź bowiem wyznawáią: iź Márya Bogá doſkonálego vrodziła: á to imię Bog/ v nich zámyka w ſobie trzy perſony. Muſzą podobno/ wedle oney dawney pioſneczki Márya/ mátką troyce ſ. názwáć. *NiemObr* 137, 29 [2 r.], 100, 109; POniewaź Bóg/ y ſczęſćie/ y nieczęſćie dáie/ Przeciwko Bogu mówi Ian/ co ſczęſćiu láie. *PudłFr* 11; *ArtKanc* I20; *ActReg* 103, 173; Ponieważeſ Krołu tákowá láſkę nádemną vkazał/ [...] iuź tho dobrodzieyſtwo odemnie odnieſieſz *Phil* C2, E2; Ale mówiąc o pánu Kochánowſkim/ poniewaź rzecz iego ręku mych doſzły/ [...] iedné teraz wydáię/ drugie téź niedługo da Bóg wydam. *KochCzJan* A3; *OrzJan* 6, 70, 75, 92; Poniewaź Zydzci dla niedowiárſtwá nie weſzli do pokoju obiecánego. A wierni do niego wniſć máią. Stárác ſię mamy/ ábyſmy go nie vtráćili. *WujNT Hebr* 4 arg, *Luc* 1/1, s. 509; *JanNKarGórn* Hv; *SarnStat* 11, 74, 201, 207, 943; *GrabPospR* L2; *CiekPotr* 25; POniewaź ćię Miłóſćiwy Pánie Wita Koſćioł/ Szkoła/ y Mieſzczánie: Mnie teź ktobie wyſłáli Wieſniacy Co mędrzego/ bo lámi profťacy *RybWit* Cv; [Abowiem poniewaź czeſne ymienie theź Bożi dar ieſt iako piſmo powiada/ mamy go ſzanowác/ a bez požitku nie vtracać. *Ekonom* n2; O ſynodzie [...] powiadali, iź poniewaź starszy zupełnie ſię poſtanowili przy Jednocie, chcá teź cale [...] wyrozumieć, jeſli wſzyscy miniſtrowie z nimi tegoź umyſłu ſą o tym zjednoczeni. *AktaSynod* I 201, 273].

Połączenia: »ponieważ ... a iż(e) też (... k temu iż) ...« (2): Bo ponieważ Syn Boży ieft Bogiem prawdziwym/ tedy o nim raz mowi wielmożnie piśmo/ iákże to przyśtoi Máiełtatowi iego. A iże też ieft człowiekiem y Połrzednikiem náłzym/ [...] tedy też wielekroć piśmo o nim mowi [...] iáko o Połrzedniku *SarnUzn* F3v; *GórnDworz* Ee6v.

»ponieważ ... dlatego« = *pro eo quod ... idcirco PolAnt; cum ... propter quod JanStat* (9): *GórnDworz* Ee6v; *KuczKat* 50; Ponieważ lud ten (*marg*) Wniektorych kłięgach Hiwrejskich ták piśze. Ponieważ gdy bywa trapión lud ten rć. (-) przyłtępuie wśty śwemi/ y wárgami śwemi części mię/ lecz ferce iego oddaliło się odemnie/ [...] Dlatego oto ia przyczyniam dziwnie obchodzić się z ludem tem *BudBib Is* 29/13, 4.*Reg* 1/16; A ponieważ [*cum autem*] niemáłż żadnego mocniejszy obowiązk/ któryby ludzi ciągnął ku dofyć czynieniu powinności/ iáko ieft przyśięgá/ dla tego śędziowie máią być nią obowiązani/ niż ná ten vrząd włtąpią. *ModrzBaz* 88v; *SkarŻyw* 153; *SarnStat* 547, 937. Cf »ponieważ ... przecię dlatego«.

»ponieważ ... i« (4): Ponieważ mnodzy chwałą się wedle ciáłá/ y [*Quoniam ... et*] ia się pochwałę. *BudNT* 2.*Cor* 11/18; *ModrzBaz* 1; Ponieważże tedy Chryłtus ćierpiał ná ćiele/ y wy się też w tę myśl przyzbroycie. *WerGośc* 209; *CiekPotr* 69.

»ponieważ ... oto(ż)« = *quia ... ecce Vulg; pro eo quod ... ecce PolAnt* (8): *Leop Ez* 16/36; Przeto ták mowi Iehowá Cewáoth/ ponieważ nie słucháliście słow moich. Oto ia pošę y pobiorę wśytki plemioná połnocne *BudBib Ier* 25/8, 3.*Reg* 20/37[36]; *CzechRozm* 237; *KarnNap* D2; Tedy Páweł y Bárnábáłż beśpiecznie rzekli: Wamći było naprzod trzeba opowiedáć słowo Boże: ále ponieważ ie odrzucaćie/ á ofádzacie się niegodnymi być wiecznego żywotá; o toż [*sed quoniam ... ecce*] obracamy się do Pogánow. *WujNT Act* 13/46. Cf »ponieważ ... przeto oto«.

»ponieważ ... i ponieważ« (1): Otóž/ [...] ponieważ turkóm Carz łam śpráwiedliwością/ łam dobrém ich: y ponieważ żoná/ máiętność/ dźiatki/ łą w garści v niego: nie baczę záprawdę/ coby ie ná woynie podžęgáć/ álbo im radzić miáło *OrzJan* 45.

»ponieważ ... a przedsię« (1): Ponieważ zá to co oyćiec wżywał pieniędzy, wtóre y trzecie dzieći mułżą płát od nich dáwać, y pošágu śwęgo vtráćić: [...] A przedsię mułżą ná śwym tráćić. *SarnStat* 1271.

»ponieważ ... przecię dlatego« (1): wielą narodów przykłády [*móglbym*] to pokazáć/ że częłto zwyciężće v zwyciężonych w łykách bywáli: ále ponieważ rzecz łámá dofyć przez się iálna/ przecię dla tego iuż wśtawáć nie mamy/ że Turczyn częłte zwyciężtwá miéwał. *OrzJan* 25.

»ponieważ ... (a) tak (też i)« = *quandoquidem ... similiter JanStat* (2): ták mowi Iehowá ponieważ mowiá Arámćzyzy/ Bog gorny (ieft) Iehowá/ á nie ieft Bog polny/ á (ták) [*Pro eo quod ... et*] dam wśytkę tę zgráię wielką w rękę twoię/ ábyście wiedzieli zem ia Iehowá. *BudBib* 3.*Reg* 20/28; *SarnStat* 68.

»ponieważ ... przeto(ż)« [*w tym: ponieważ tedy ... przeto* (8); *ponieważ też ... przeto* (1); *ponieważ ... przeto, przeto* (1); *ponieważ ... przeto oto* (2); *... przeto też* (2); *... a przeto* (1)] = *pro eo quod ... idcirco (ecce) (a. pro eo quod a. propterea) PolAnt; cum autem ... certe, cum enim ... certe (a. nefas), cumque ... iure, iam quod ... equidem, quoniam autem ... ideo (a. recte), quoniam vero ... ideo (a. unde), quia ... ideo Modrz* (59): Naprzod tedy/ ponieważ ogołem teraz o wśyłtkich

Sákrámenćiech mowić mamy/ [...]. Przeto vczýc potrzebá [...] iż [...] *KuczbKat* 105, 65; *WujJud* 174; Bo ponieważ fię to nie iedney ktorey kráinie/ ábo powiátowi/ ále wżem przekládádo/ przeto też żadnymi włáfnóściami mow nie brákowáliłmy. *BudBib* c; Bo ták mowi Adonái Iehowá/ ponieważ klęfzczęsz ręką/ á tępałz nogą/ y ráduiefz fię wżeláką wzgardą dułze twey/ z (vtrápienia) ziemie Izráelfkiey. Przeto oto ściágnę rękę moię ná cię [*Pro eo quod ... Idcirco ecce*] *BudBib Ez* 25/6, *Ex* 34/9, *Ez* 21/29[24], 25/8, 12, 15, 34/8; A przeto iáko Páweł mowił Iż ponieważ my dla mdłóści ciáłá/ nie mogliłmy zakonu wedle ciáłá wykonać/ przeto Bog połłał fyná łwego/ podobnego nam/ áby fie on zá nas złtał ofiárą zá grzech *CzechRozm* 92, 25; Bo ponieważ w pólpółtwie potrzebá záwżdy mądrości/ powagi y łtáteczności/ przeto poruczáno [*Cum enim ... dabatur*] to czelnieyłzym ofobam ná to obránem/ [...] áby się przeciwo wynálazkom Pánów Rad opieráli *ModrzBaz* 24; Lecż ponieważ Krolewłka włádfa ma się podpierać wiela ludzi ofobliwą cnotą y mądrością/ przeto zdála się być słufzna rzecz [*Sed cum ... aequum visum est*]/ áby iá ieden ná łobie niołł/ ktoryby wżytkiemi rzádził. *ModrzBaz* 24v; Ponieważ tedy káżdá Rzeczpólpólita w źiemie łwey łpráwiedliwościami bywa rzádzoná/ á po łtronách od nieprzyiációł półtronnych mieczem bronioná: przeto słufznie tá oboiá rzecz ma być wielce wázoná [*Cum autem ... merito utrunque horum maximi faciendum est*]. *ModrzBaz* 137v, 11v, 15v, 23, 37v, 39 [2 r.] (33); *ModrzBazBud* π5, π6; Słowá y rzecz X.K. [...] toby w łobie miáły: iż ponieważ Antychriłt nie ma przyść áż práwie przed łkończeniem łwiátá: á te⁸⁰ łkończenia iefzće nie máłz: przeto też iefzće nie máłz Antychriłtá *CzechEp* 349, 91, 217; *LatHar* 576; *WujNT przedm* 17, s. 5; *WysKaz* 5; *SarnStat* 975, 1013, 1149. Cf »ponieważ ... ponieważ ... przeto«.

»ponieważ ... ponieważ ... przeto« (1): Ponieważ człowiek/ á zwłáfczchá národu Szłácheckiego czći iefł y powáženia godny/ y dla łwey/ y dla przodków łwych cnoty/ ponieważ godny/ y potrzebny Rzeczypólpól: *civis*, przeto płácon nie ma byđż żadnem ná łwiećie złotem. *GórnRozm* E4v.

»ponieważ ... i ponieważ ... tedy(ć)« (2): Ale teraz/ ponieważ żaden infzy wiefłżégo niebełpieczeńtwa bác fie z Węgiel nie może/ iáko wálzá kró: M. [...] y ponieważ Turek iáko wielki iefł/ łam wżyłtek nie gdzie indziéy/ ále tu do Polłki mierzy: [...] tedyć iuż miłóściwy Królu/ [...] mułifz [...] *OrzJan* 109, 77.

»ponieważ tedy (iż)« (13): Ponyeważ tedy iż tákowe złe yełł półtánowyenyne łwyátá czáfu dziłiefyłłego moyá rádá yełł iż nye trzebá fie dziłia ná káplánłtwa kwápic/ yełli ku te^{mv} godności nie ma łyn. *GliczKsiąż* O6v; *SienLek* Vuu3; Ponieważ tedy iuż wiemy/ iáko długi/ iáko łzóroki Lan iefł/ nie trudno ij možeme zmierzyc *GrzepGeom* L4v, M3, P4; Ponieważ ták przekłętwo tedy miłue/ Niechayże ie zły człowiek ná łobie czuie *KochPs* 168; *KochFr* 54; *WerGość* 209; *OrzJan* 89; *LatHar* +3v, 120; Ponieważ tedy dzieci łpółeczność miáły ciáłá y krwi: tymżeć łpółobem y on [*Quia ergo ... et Ipse similiter*] tychże vczeltnikiem był: áby przez łmierć zniłczył tego ktory miáł włádfá łmierci/ to iefł dyablá *WujNT Hebr* 2/14, s. 76.

»ponieważ ... tedy(ć)« [*w tym: ponieważ ... tedy i* (4); *ponieważ ... tedy też* (2); *ponieważ ... tedyć zaiste* (1); *ponieważ ... tedyć zaprawdę* (1); *ponieważ iż (że) ... tedy* (5); *ponieważ przeto ... tedy* (3); *ponieważ tedy ... tedy* (13); *ponieważ też ... tedy* (2)] = *quia ... et, quod ... et PolAnt; cum autem ... tum* (*a. certe, a. necesse est*), *cum enim ... certe, cum igitur ... tum* (*a. etiam*), *quae cum ... necesse est Modrz* (122): *KromRozm II* rv; Ale ponyeważ Kryłtus nye z inego yedno z káplánłkyego vrzędú ofyárował/

tedy y ápoštołom/ y wífem namyáftkom ich [...] z tegoż vrzędu toż czynić należy. *KromRozm III* K5; A ponieważ go [prawa] też wšzytcy Miefzczánie y wiefki lud w Kroleŝtwie Polŝkim miefzkáiący/ we wšzytkich poŝtepkoch Práwnych vzywáią/ y wielka część ich po Polŝku ku Spráwiedliwofci Polŝkiew iefť nápiáná/ [...] ŝlufźnie tedy [...] Polŝkim Miefŝkim ma być zwano. *GroicPorz* a4, av; *KrowObr* 87, 101v, 204, 240; *KwiatKsiąż* C; *SarnUzn* C5v, F3v; Ponieważ żełmy iuż rozmowę mieli o żoładku/ ielitach/ co wepoł trzewámi miánuią/ á wšzytko brzuch chowa: [...] tedy potrzebá też o tym rádźić/ iákoby wnątrze wmierność/ przyŝło *SienLek* 100v; Ponieważ tedy kąť między Liniámi a.b. y b.c. równy iefť kąťowi co iefť między e.d. y d.c. tedyć Linié thé co thy kąty czynią/ będą mieć iednąká proporcya/ według náuki Euklidowéy. *GrzepGeom* N4v; ponieważ w tych dwu Klinách/ dwa kąty iedného/ ŝą równé dwiemá kąťóm drugiégo: tedyć y trzeci trzeciemu muŝi być równy *GrzepGeom* Q3, E4v [4 r.], G3 [2 r.], G3v, G4, H2 (12); A thák iuż nie iefťeŝ ŝlůžebnikyem ále ŝynem. A ponieważ ŝynem/ tedy y dzyedzicem Bożym/ á to przez Kriŝtuŝá. *RejPos* 32; A ponieważ iž ták iefť: tedy ŝátwie możeńŝ z tąd poznáć/ wedle wiáry twey: że to rzecz iefť moźna ciáłu Chryŝtuŝowému nápełnić iŝtotą wšzyťtko *BialKat* 328v, 186, 268v, 301; Bo ponieważ ŝie Boŝtwo nigdy z ciáłem nierozŝtáło/ ktore w grob iefť wložono/ thedy prawdźiwie wyznawamy że Bog był pogrzebion. *KuczBKat* 40; ofobliwie nápiŝał on ŝwięty y vczony Doktor Hiláriuŝ/ [...] ponieważ ŝam to Pan wyznał/ y wiárá náŝzá trzyma/ że Ciáło iego prawdźiwie iefť pokármem: tedy żadnego iuż mieyŝcá wátpliwofć mieć niemoże. *KuczBKat* 170, 5, 15, 60, 115, 165, 235; A poniewáŝ ták nie iefť/ tedy ma być gánion/ á nie chwalon. *WujJud* 228; *BudBib* 1.Reg 15/23, 3.Reg 20/43[42], I 199d marg; A poniewáŝ tedy zbor Chryŝcijánŝki záwždy dáie Pánu ŝwemu Iezuŝowi Chryŝtuŝowi część y chwałę/ [...] Tedy przez ty iego vczynnoŝci [...] pokázuie ŝię tá prawdźiwa wiárá iego *BialKaz* G2v, E2, F, F3v; Drudzy ták mowią/ Ponieważ telko ieden Duch Boży iefť/ ktory przez wšzytki Proroki y mowił y piŝał/ á iž tenże Duch y przez Zácháriáŝá y przez Ieremiaŝa piŝał/ tedy/ práwi/ nic ná tem że ieden zá drugiego położon. *BudNT* Hh4, przedm c3v, c7, k. Ff8v; Ponieważ ták iefť iáko powiedáŝ/ że ŝie żydowie ná tym obraźáią: tedyć nam około tego mowić/ y rzecz tę rozebráć potrzebá. *CzechRozm* 125, 22, 28v, 113v, 131v, 138 (15); *KarnNap* B3, F2, F4; A ponieważ przyrodzenie ták náŝze ciáło ŝpráwiło/ iž nie ktore częśći chciáło mieć zákyte/ á od oczu ludzkich dálekie: tedyć záprawdę [cum autem ... omnino] dłuźŝy vbior/ ábo do kolan ŝię ŝciągáiący/ ma być chwalon/ iáko wŝtydu á iŝkromnoŝci znák. *ModrzBaz* 51; (kust) Ponieważ (–). A Iž meŝtwu rycerskiemu doŝtoieńŝtwá trzebá dawáć/ tedyć [cum igitur ... tum] y o to ŝię winna ŝtáráć/ áby powinny żoŝd káždemu ŝlůžebnemu ná pewny čás był záplácon. *ModrzBaz* 118, 9, 19, 43v, 46v, 62v (17); A poniewáŝ ták wielcy á vczeni ludźie náŝzego Friczá y iego kŝięgi wielce wychwaláią/ tedyć záiŝte zá ieden dźiw może być policzono/ że my Polacy [...] áž do tego czáŝu máłofmy o niem wiedzili *ModrzBazBud* π6v; *SkarJedn* 285; *StryjKron* A; poniewáŝ przez człowieká ŝmierć/ tedy też przez człowieká powŝtánie od vmárlych. *CzechEp* 295, 89, 173, 219, 221, 295 (16); *NiemObr* 28, 74, 102, 139; *OrzJan* 31, 49, 61, 80, 114, 123; A poniewáŝ przez Chriŝtuŝá wieki ŝą vczynione: tedyć Chriŝtus iefť przede wŝzemi wieki. *WujNT* 753, 828, 864; *SarnStat* 44, 1266, 1277; *SkarKaz* 384b; [Poniewáď nam Pan Bóg dáł formulam zgody naŝzej, Konsens ŝędomirŝki, do którego ŝię odzywamy, tedy tę Harmonijá w pokoju zostawujemy a inŝzych formuŝ zgody wnaŝzac nie potrzebujemy. *AktaSynod* III 82]. Cf »poniewáď ... i poniewáď ... tedyć«.

»ponieważ ... więc też« (1): Ponieważ przeto dzieci społeczeństwo mają ciała y krwi (więc) też [*Quia ergo ... et*] sam wedle tego uczestnikiem (był) tychże *BudNT Hebr 2/14*.

»ponieważ ... (to) też (i)« (6): ponieważ żółć na wątrobie leży/ iey przelanie też na wątrobę wpada *SienLek 89v; CzechRozm 39v, 191; POnieważem iuż Krolewskie y Senatorfkie obyczáie wypifał/ mowmy też co y o drugich Vrzednikoch/ ktorých rozne vrzędy są. ModrzBaz 30v; CzechEp 135; A ieflić [jesteśmy] synami/ tedy y dziedzicmi: dziedzicmi mówię Bożymi/ á społu dziedzicmi z Chriftofem: wżakoż iefli (*marg*) ábo, ponieważ. G. (-) z nim ćierpimy/ ábyfmy też z nim byli wwielbieni [*si tamen compatimur, ut et conglorificemur*]. *WujNT Rom 8/17*.*

»ponieważ ... zaprawdę« (1): A ponieważ [*wino*] tak wiele przymiotow w łobie ma/ zaprawdę trzebáby łobie tey zbyteczney menfuri wiąć/ żeby nas to nie potrzebne pijáństwo do czego dziwnego nie domieściło *WerGość 261*.

»(przetoż) ponieważ że, iż(e)« = *quia Vulg (11:6); GliczKsiąż B; Ponieważ że [Quando] kupiż tę rolę z rąk niewiały/ mułiż poiąć Ruth zá żonę Leop Ruth 4/5; Przetoż ponieważ że sie thák vpokorzył á poniżył dla mnie/ iuż nieprzywiodę tych złych rzeczy nán zá żywotá iego Leop 3.Reg 21/29, A3v, 1.Reg 30/22, Ez 16/36; Ponieważ iżełmy w rzecz záfzli o chorobie Wątrobney/ łłuża o żółthey niemocy pogádać *SienLek 89, 100v; A ponieważ iże powyżey fzérzey/ y doftátniéy w téy fprawie będę z tobą mówił na fwych/ do téy Rozmowy potrzebnych/ mieścách: iuż na tym na ten czas przełtań *BiałKat 10v, 83v, 186, 253v, 268v, 301, 328v; BiałKaz F3v; Ponieważ że przekłęctwo tak bárzo miłue/ Niechayże ieżli człowiek sam na łobie czuie. Tę pomfę to przekłęctwo niechay ma przy łobie *CzahTr Kv*.***

α. Spójnik nie na pierwszym miejscu w zdaniu (15) : *BudNT przedm c4; To wżyfko/ ponieważ [cesarz turecki] czuie/ y iáśnie baczy/ nic infzého nieczyni/ o żadney rzeczy bárziéy nie myśli [...] ieno áby co prędzey Polfkę vbięgl. *OrzJan 89, 96; Zás Láćinnicy/ ponieważ tylko iednę homouzyáńfką fektę (tak ten bluźnierz zowie Kátholická o Troycy S. wiáre) trzymáli/ á ktemu nie tak byftrych rozumow byli/ tak też nie rowno mnief v nich haeretykow powftawáło. *WujNT przedm 11 [idem BudNT]*.**

Połączenia: »ponieważ ... przeto(ż) (też)« (4): Ktore pożytki ponieważ fye przez cudzołóstwo porá/ á wiele złego s cudzołóstwá płynie/ Przetho Pan Bog w Stárym Zakonie cudzołózniki y cudzołóznice śmierciá káráć rofkazał *GroicPorz kk3v; Moizefz Zydom/ ponieważ nigdziey w Zakonie im nieobiecował zbáwienia dułznego/ [...] przeto też nád miód á nád mleko niepowinien był zydom Moizefz nic więcey iścić *OrzRozm E4; GrzepGeom H2v; Czego ponieważ Papież żaden nigdy nie wczynił: przetoż Papież nie iefł Antychriftem. *WujNT 869*.**

»ponieważ ... tedy« = *pro eo quod ... et PolAnt (7): Ktora władza duchá śwýtego/ ponyeważ po dziś dzyeń trwa w kołcyele krzełciyáńfkim/ może tedy y kołcioł [...] odmyenyáć *KromRozm II x3; SarnUzn Hv; KuczbKat 365, 415; BudBib Num 14/24; záś Słowieńfki tłumácz ponieważ potem nierychło przekládał/ przeto iż go [słowa Uk w greckich księgach] iuż niebyło/ tedy też on iáko záłtał/ przełóżył. *BudNT przedm c7; Powiedzże iáko może w cáłóci ftać fpofoł dobrego rzádu/ iedno gdy porownánie miedzy obywatelmi poftánowione będzie: ktore ponieważ niemoże być wczynione z ftrony bogactw/ áni z ftrony rodzáiu/ áni z ftrony rozności ftanow/ tedy iednák potrzebá [*cum****

... *nesesse est*]/ áby z łtrony łkłonności ábo wkładności iednego ku drugiemu było porównanie *ModrzBaz* 19v.

c. *Zdanie przyczynowe w interpozycji (89)* : Dlvq then kthori bil łfaczko Zid panv Woyewodzye wynyen ponyewałch wnyemczach zabyth yełth zenye ye⁸⁰ placicz ye⁸⁰ Krol ye⁸⁰ M. rofkaze *LibLeg* 11/138v, 7/103v; *KromRozm II* l; A on (rozumey Yulius papyeż) ponyeważ Rzymfki kołcyoł przodek álbo zwirzchność ma/ opátrył ye lity przełpyeczeńłtwá *KromRozm III* O5v, D4; To tedy poniewaź iełt zwielkim vblizenim łpráwiedliwołci/ á nie według Práwá/ niema być dopułzczono *GroicPorz* v3v; *KrowObr* 1v; *BibRadz* *6v; *BielKron* 330v; A nauka łpiewania (poniewaź ona łłuchaiącego [ł] ciełzy) w wielkiej niekiedy zacności á cíci v Grekow była *KwiatKsiąż* I2v, Av, C3, D2, E2v, Hv, L2; Nie dziw tedy (poniewaź pożytkow łzukamy) Ze o dobry porządek máło łię łtaramy. *Prot* B2v; *SarnUzn* C2, E3; ták rozumiem/ że nie náuká/ ále rycerłkie rzemięłto ma przodek/ y chczę/ áby moy Dworzánin/ poniewaź go podług mego zdánia formuię/ tákże rozumiał. *GórnDworz* G7v; tá cznotá ktora (poniewaź w náłzym ciełe iełth thá niezgodá/ miedzy rozumem/ á chćiwolcią) walczy/ á podáie zwycięłtwo rozumowi/ iełt dáłeko dołkonálłza/ niż tá/ kthora s chćiwolcią á z affectem o płatne nie czyniác wygrawa *GórnDworz* Ff6, D6v, G7v, H3v, T8v, Z8 (11); A ták/ przez táką proporcyá/ poniewaź iuż wiełz/ iáko wielka iełt Linea b.a. dowiełz łye miáry Liniéy a.c. *GrzepGeom* Ov, F3v, F4, I4v, M; *HistRzym* 19v; *RejPos* 276; *RejPosWiecz*³ 98, 99; *KuczbKat* 130, 145, 175, 365, 415; A iákożby łie z Miłtrzem łwym zgodził ktorj mowi. Ze niekáždj kto mu mowi/ Pánie/ Pánie (poniewaź żaden niemoże Iezulá Pánem názwáć/ iedno w Duchu Bożym przez wiáre) wnidzie do Krolełtwá niebiełskiego? *WujJud* 105v, 27v, 29v, 62v, 78, 101 (9); Bárzo łie ná tym nieboraczkowie żydowie myłicie/ gdy ták zle o náłzym Iezulie Pánie/ y wáłzym teź poniewaź żydem był/ á nie pogáninem/ trzymaćie. *CzechRozm* 70, 2, 15, 29, 50v, 128v; *ModrzBaz* 35v, 45, 82v; *SkarJedn* 158; *SkarŻyw* 100; *StryjKron* 722; *CzechEp* 374; *ReszPrz* 13; IEłt kto/ co by wzgárdziwłzy té doczełné rzeczy/ Chćiał zemną dobrá tyłko łławę mieć ná pieczy? A łtarác łye/ poniewaź mułsi zniłszćć ciáło/ Aby imię przynamniéy po nas tu zołtáło. *KochPieś* 51; *GórnRozm* A3; *ActReg* 166; *OrzJan* 13, 28, 64, 88, 128; Żydowie tedy (poniewaź był dzień Przygotowánia) áby ná łzábát nie zołtály ciáłá ná krzyżu (ábowiem był wielki on dzień łzábátu) prołili Piłatá/ áby połamano goleni ich/ á zięto ie. *WujNT Ioann* 19/31, *przedm* 16, s. 368, 387, 1.*Ioann* 1/2; *SarnStat* 36, 110, 710, 985, 1001; *GrabPospR* K2, L; *ZapKościer* 1597/78v; [*ProtokWoźnik* 1546 nr 87; A ku pamięci im przywodzi, poniewaź od nich wezwan jest, iżby mu na tym synodzie pewną odpowieź dali *AktaSynod* I 71].

Połączenie: »poniewaź ... a przeto« (1): ktore tedy [*znamienite*] dziatki ná ćwiczenie woienne/ albo około piłmá maią być dane (poniewaź ty miedzy włzyłtkimi náukámi náwobodnieyłze łá/ y naypierwłze/ á przeto teź napierwłzym ludziám/ to iełt/ Krolom/ Xiążętám godzą łię) tedy [...]
KwiatKsiąż N3v.

2. *Przy głównym zdaniu pytajnym wprowadza argument uwydatniający retoryczność pytania, uzasadniający wątpliwość pytającego: skoro tak, wobec tego, że; quia Vulg, PolAnt; cum Vulg, Modrz; cum quidem Modrz; enim si Vulg (142)* :

a. *Argument w postpozycji (88)* : *KromRozm II* k3; Coż łłuffnyey rozum człowyeczy znać ma/ yedno łam łyebye á łily łwoye ponyewaź zówłłe przy łobye yełt. *KromRozm III* B7; Wiem otym/ iż

to wfty wyznawacie/ Kryftus dofić vtzynił zá grzechy/ ále cofz po tákowym wáfzym wyznawaniu/ poniewafz temu niewierzyćie? *KrowObr* 189; kogofz tedy karmifz [...] tym Báránkiem martwym [...]? Poniewafz oto flyzfyz iáwne fwiádectwo duchá fwiętego/ iż iufz wierni wízyfcy wíęcey niefákna/ y nigdy nieprágna? *KrowObr* 191, 64, 74v, 79, 91v, 92 (17); Tedy fpytáli go y rzekli: Czemuíf tedy krzcífz poniewafzefz nie iefz Chryftufsem/ áni Heliaífsem/ áni Prorokiem? *Leop Ioann* 1/25, 1.*Reg* 16/1, *Ez* 16/31; *GrzegRóżn* N4; *SarnUzn* E5v, Fv, H; Ale co fye mafz tłuc po peregrynácyey/ poniewafz tego kákolu *inimicus homo* pan Dyabeł miedzi pfzenicá dofyc náfiál/ y w Wielkíey Polfzce. *LeopPrzep* G2; czemuíf wy Nowokrzczeńce zá Heretyki maćie: poniewafz y oni wierzą Troycę fwiętą/ y krzczą fie w imię Oycá y Syná y Duchá fwiętego? *WujJud* 20, 33, 70v, 178; A przeczbychmy nie mieli v nich [u *Słowian*] brác fłow/ poniewafzefmy z nich pofzli/ y owfzem nic ine⁸⁰ iedno Słowianie ieftefmy? *BudBib* b4v; *BudNT Matth* 26/54, Hh4; Izali y to fámo/ nie znáczyło odmiány zakonu onego/ poniewafz iáko Pifarz liftu do Hebreow mowi káp. 7.v.12. Iż zá odmiáną Ofiárowniká/ muí też idz y zakonu odmiáná. *CzechRozm* 86v; iákoż wždy Iezus moze być wáfnyym potomkiem Dáwidowym? poniewafz wáfzy Ewánieliftowie nie liczą narodu iego od Máryey/ ále od Iozeffá. *CzechRozm* 145v; iáko to iefli żydowie w tym co zgrzezfzyli/ iż Páná Iezufá zábili: poniewafz śmierć iego wlfzem wierzącym iefz bárzo pożyteczna. *CzechRozm* 171, 26, 44v, 86v, 121, 158v (17); *ModrzBaz* 40, 99, 100v, 116v; A iákoż oni do fkárbow Chryftufowych otworzyć komu mogá/ poniewafz kluczy od nawyżfzego kluczniká Piotrá S. y potomká iego/ [...] nie bierzą? *SkarJedn* 339, 383; *Oczko* 6, 15; Czemu mi zákázuiefz plákác/ poniewafz plákał Iákob Iozephá Syná/ plákał Dawid Abfoloná/ Moizefzá y Aaroná dluo lud plákał? *SkarŻyw* [197]; Co fie dziwuiefz/ Pietrze/ ifz fie mylem/ poniewafz ludzie ieftechmy? *SkarŻyw* 213, 132, 212, 241, 304; Mogáli być [*nowi katolicy*] theologámi názwáni/ y w poczet wiernych chwalczy Bożych policzeni? poniewafz fłowo Boże ták niewftydliwie háńbiá y z nádchnienia duchá ś. podanie/ fłodyczá y rzefzotem fzátańfkim/ wftámi fwemi plugáwemi zowiá y czyniá? *CzechEp* 112, 53; *ReszPrz* 46; *WerGośc* 232; *GórnRozm* I; *Phil* I3; Zá co/ niewiém/ przécz go [*Homera za slawienie Heleny*]/ Bóg ślepoty niezábáwił/ Poniewafz Stezychorá o wzrok był przypráwił/ Ze też iftá śmiał gánić rymem wfzczypliwym *KochFrag* 22; iákoż tedy to przy tym ftác ma/ ábyś wáfzá kró: M. to rzec mógl/ zés Turczynowi przymierzem przywiązány/ poniewafz wáfzá Kró: M. baczy/ że zewfząd mieczá podnoí/ y ná wáfzę Kró: M. fzturmuie? *OrzJan* 113, 65, 80, 115; Przeczżeby tedy kościół przymufzáć nie miał ftráconych fynow áby fie náwrócili; poniewafz fynowie ftrácceni przymufáli drugich áby záginęli? *WujNT* 434, *Matth* 12/34, s. 806; *WysKaz* 18 [2 r.], 25, 30, 36, 38; *PaxLiz* B2v.

Połączenie: »poniewafz że« (2): Cofz zá korzyść we krwi moiey/ poniewafz że [*Quae ... dum*] z fchodzę ku fkázie? *Leop Ps* 29/10; Co iefli ináczey/ cofz cí vczyniá kthore wíęc krzczą zá vmárle/ poniewafz że vmárli nie powftáwáią [*Alioquin quid facient ... si ...*]? *Leop 1.Cor* 15/29.

b. Argument w antepozycji (54): Poniewafz tu ten N. przywołány po pierwfe/ po wtore/ po trzecie/ po czwarte mimo Práwo obzáłowány o táki mord/ nieftánał/ ácz niema być poniżono práwo iego? *GroicPorz* nv; poniewafz przyfięgacie Papieżowi/ iż go maćie káżdego roku náwiedzác/ tze muíf tedy tey przyfięgi niepełnićie? *KrowObr* 132, 201; *BudNT* Hh4; A poniewafz dopiero dniá czwartego fłonce kfięzyc y gwiazdy Bog Stworzył dla różności dniá y nocy: á iákoż przedtym dniá pierwfezo/

wtorego/ y trzeciego był wieczor y zaránek? *CzechRozm* 148v; A poniewaŝ ták iest/ iáko mowię/ á coŝ tego iest zá potrzebá cudow fie domágáć/ ábo fie ták ku nim przywięzowác/ [...]? *CzechRozm* 189v; Poniewaŝ vrząd ábo przełożeństwo od Bogá iest/ á więczeby teŝ wierni vczniowie Chrístuŝowi niemogli ná ŝobie tego vrzędu noŝić? *CzechRozm* 249v, 75v, 85v, 121, 145v, 152 (12); poniewaŝ Práwá náŝze ofádzáiá ony ná gárdło ktorzi cudze rzeczy kráđzionym obyczáiem odeymuiá/ á czemuŝ y ci niemaiá być ná gárdle karáni ktorzi komu zdrowie odieŝli [*Cum autem ... cur non ...*]? *ModrzBaz* 28, 65v, 81; *SkarJedn* 86, 299; Lecŝ poniewaŝ chwalce tych boŝkow/ tákich być baczymy/ ktorzy częŝto Bogá naywyŝlŝego y wyznawáiá y opowiedáiá: dziwna to iákiego ŝię oni ŝpodziwác niezboŝnoŝci ŝwey odpuŝzczenia mogá? *CzechEp* 86, 46, 120, 135, 412; *ArtKanc* 120; Otóŝ/ poniewaŝ to [*Turek*] czuie/ ázaŝ zoŝtáwi wáŝŝę kró: M. cáłęgo y mocnégo/ ábyŝ wáŝzá kró: M. z tyłu nań vdérzył? *OrzJan* 82; Bo poniewaŝ fie tákich rzeczy przećiw ofobie twéy waŝy/ które vpadek y zginienié króleŝtwu temu przynofzá/ któŝ tákowi iest/ któryby to wáŝŝe przymiérze rádniey przymiérzem názwác miał/ niŝeli pokrytá obłudá/ [...]? *OrzJan* 113, 11, 90, 94, 121.

Połączenia: »a poniewaŝ ... poniewaŝ, poniewaŝ ... i poniewaŝ, poniewaŝ przeto ... poniewaŝ, poniewaŝ tedy ... poniewaŝ teŝ« (2:1:1:1): Poniewaŝ przeto ŝami ŝię do tego znáiá ŝe y ŝobie wtem doŝyć nie vczynili/ poniewaŝ przyzywáiá/ á proŝzá o pomoc/ przecŝŝe ma kto wołác/ niepotrzebá iuŝ lepiej? *BudBib* b3, c3v; *CzechRozm* 142v; Poniewaŝ tedy ia y z bráciá moiá/ [...] ták trzymam/ wierzę y wyznawam/ ze [!] niemáŝŝ żadnego inŝzego wáŝnego y prawdziwe⁸⁰ ŝyná Boŝego [...] procŝ Ieŝuŝá Chri. vkrzyŝowánęgo: poniewaŝ teŝ y żadnego boŝtwá ięgo/ nád to ktore ma od Bogá iędynego/ [...] nie znam/ áni go ŝobie zmyŝlam: á iákoŝ mi ŝpráwiedliwie/ bezwŝtydliwe kłámŝtwo zádáwác X.K. moŝe? *CzechEp* 219; *OrzJan* 9.

»poniewaŝ przeto« (2): Poniewaŝ przeto nietylko wiárá Chreŝćianŝka/ ktora wŝdy ŝamá ma być v człowieká Chreŝćianŝkiego wielce waŝoná/ ále y Filoŝofowŝkie wyroki zá ŝpániáŝá myŝl poczytáiá/ gdy kto lekce waŝy krzywdy/ któŝ iest [*Cum igitur ... quis est*] ktoby głupiego mnoŝtwá przećiwne mnimánia więcey waŝył? *ModrzBaz* 62v. Cf »poniewaŝ przeto ... poniewaŝ«.

»poniewaŝ tedy« = *cum ergo* *Modrz* (6): Poniewaŝ tedy iedne práwá CHRíŝtus dał wŝytkim członkom tego ćiałá/ ktore iest Zbor/ czemu teŝ [*Cum igitur ... cur etiam ...*] nie iednákie práwá máiá być dáne wŝytkim ludŝiom/ ktorzi pod iednym Pánem ŝywá? *ModrzBaz* 100, 132; *CzechEp* 135, 208; *OrzJan* 103. Cf »poniewaŝ ŝe tedy«.

»poniewaŝ ŝe (tedy)« = *quia* *Vulg* (3): Poniewaŝ ŝe go tedy Dawid zowie Pánem: iákoŝ iestŝ ŝynem ięgo [*Si ergo ... quomodo ...*]? *Leop Matth* 22/45, *Gen* 41/39; A poniewaŝ ŝe máłymi dŝiatkámi ŝami chreŝćianie chrzeŝt przymuiá/ nie mogáć czaŝu chrzthu wiáry chreŝćianŝkięy wyznác: izaliŝ to nie iest rzecz ŝlufzna: áby w dobrych leciech i baczeniu [...] wiárę [...] swobodnie wyználi? *BiałKat* 265v.

α. *Spójnik nie na pierwszym miejscu w zdaniu* (2) : Ktora rzecz poniewaŝ przynofŝi ŝzkodę Rzeczyŝpólitey któŝ kiedy ŝtárał ŝię o to/ áby z Rzeczyŝpólitey ten obyczáy wyrzucono? *ModrzBaz* 141v; *OrzJan* 83.

3. *Wprowadza zdanie przyzwolone: choć, mimo ŝe; cum, enim* *Modrz* (4) : Bo poniewaŝ [*Cum enim*] ŝzaty dla potrzeby ŝá wynáleŝione/ ŝeby od ŝimná y od gorácá bronii/ álbo ćiałá człowieczęgo

śromotne części ząkrywały/ ludzie mårnochlubni/ [...] częścią teź ku ozdobienu łamych siebie obrącią ie *ModrzBaz* 50.

Połączenia: »ponieważ ... a przedsię« (1): Przytym teź y to niemniey dźiwu ma w łobie/ iż ponieważ wiele ludzi/ rozumem łie łprawuiących/ przyznawáiąc łię do łwych omyłək nieiáko ich żáłuią: [...] á przedię [*quod cum ... tamen*] wiele náłznych/ [...] kocháią łię w záltárzáłem wyłtępku *ModrzBaz* 102.

»ponieważ tedy ... wszakże« (1): Ponieważ tedy ná káždy dzień ludzie włpráwiedliwieni z tego łwiátá łchodzą nie máiący grzechu łmiertelnego/ włszakże żadnym obyczáiem to być nie moźe [...] iżby [...] ktorykolwiek z nich áby iednego grzechu powłzedniego z łobą zágárnąć nie miał. *WysKaz* 19.

»a więc ... ponieważ« (1): A więc że mi łie teź niegodzi/ kogo inłzego bronić/ gdyby on od człowieká złego trápiony był ábo mordowany/ [...]? ponieważł nam rołkazano ták brácią náłżę miłowác/ żebyłmy teź dla nich/ gotowi byli y zdrowie łwe wtrácić? *CzechRozm* 245.

Synonimy: 1. *abowiem, bo, bowiem, gdyź;* 2. *skoro;* 3. *chociaź, choć.*

Cf **PONIEŻ**

LW